PRIJS 10 CENT.

„OM HET ROER VAN STAAT".

SERIE POLITIEKE VLUGSCHRIFTEN ONDER REDACTIE VAN

Prof. Dr. H. VISSCHER en Prof. Mr. P. A. DIEPENHORST

MET MEDEWERKING VAN

MR. A. ANEMA, S. H. BUYTENDIJK, L. F. DUYMAER VAN TWIST,
MR. V. H. RUTGERS, G. W. C. VUNDERINK,

No. 8.

Voor den Slag

DOOR

DR. A. KUYPER.

UTRECHT — G. J. A. RUYS — 1909.

Onzen Koning belijden ook bij de stembus.

De groote Stemdag nadert met rassche schreden. Eer op elf Juni de zon over onze erve ondergaat, zal de beslissing reeds gevallen zijn. Nog enkele dagen slechts, resten ons om onzerzijds dien uitslag voor te bereiden. Laat dan de dijkwacht zonder uitstel betrokken worden, en volharde een iegelijk onzer, kiezer of geen kiezer, tot den einde toe op den hem toevertrouwden post.

De worsteling bij de stembus is geen spel of sport, geen politieke liefhebberij of eigengezochte verpoozing. Het is integendeel een strijd waartoe hoogere plicht u roept; waarbij u als kiezer *een recht* is toegekend en door dat recht een *macht* in uw hand is gegeven. Dat recht, die macht komt u toe onder Hooger bestel. Ze vormen een pand dat u wordt toevertrouwd, maar dan ook een pand waarvoor ge aan uw God verantwoordelijk blijft. Verantwoordelijk volstrekt niet alleen voor den candidaat, op wien ge straks in het stembuslokaal uw stem uitbrengt, maar ten minste evenzeer voor wat ge heel deze week, en nog op den Stembusdag, doen zult, om ook anderer sympathie en medewerking voor den candidaat uwer keuze te winnen.

De inzet van den strijd is de daartoe vereischte inspanning, is uw volhardende toewijding, is uw doorzettend en veerkrachtig ijveren zoo ten volle waard.

Uw tegenpartijen toonen het u.

Of waarom zouden ze u, bij alle onderling verschil, zoo eenparig en zoo hardnekkig bestrijden, indien ze er niet diep van doordrongen waren, hoe ook bij deze stembus de toekomstige gang van het nationale leven op het spel staat, en indien zij dien gang van het nationale leven niet heel *anders* wilden richten en sturen dan gij.

We staan daarom bij de stembus niet als vijanden tegenover elkander. Onze tegenstanders en wij, we zijn landgenooten, die saam aan eenzelfde vaderland en aan eenzelfde Dynastie onze liefde en onze trouw hebben verpand. Maar op den dag van de stembus wordt er, als we het zoo mogen uitdrukken, één groote Landsvergadering door alle kiezende burgers gehouden. Op die Landsvergadering spreekt zich verschil spreekt zich tegenstelling van beginsel en van inzicht uit. Alle poging om 't over dit verschil, over die tegenstelling eens te worden, blijkt te mislukken. Dies *moet* er gestemd worden. En het gevoelen van wie bij die stembus meerderheid blijkt, triomfeert.

Sinds 1905 nu zijt gij, met de u geestverwante groepen, in de minderheid. Hard heeft men u dit doen gevoelen. En nu, na vier jaren van bittere teleurstelling, neemt ge opnieuw den strijd op, om wat u heilig is, te doen zegevieren. *Rechts* is de altoos schoone naam, dien ge u daarbij als kokarde om den arm bindt, den naam van *Links* aan uw tegenpartij latend. En voor Rechts bidt ge de overwinning af, niet om straks uw geslagen tegenstander ter neer te werpen, maar om „Recht voor allen" te doen zegevieren. Het besef van onze eenheid als natie mag geen oogenblik te schande gemaakt, en na den uitslag is eerlijke bevrediging voor allen na te streven, mits slechts aan dit ééne voldaan worde, dat ook in het Staatsbeleid van Nederlands volk, de hooge eere blijve aan der vaderen God.

We oordeelen daarbij niet over *het hart* van onze wederpar-

tijders. Hoe ze in hun hart voor den Heere der Heirscharen staan, staat niet aan ons ter beoordeeling. We zullen ons wel wachten, aan wie ook het recht op den Christennaam te ontzeggen, zoo lang hij zelf betuigt op dien eerenaam prijs te stellen. De Kenner der harten alleen is hier de Alwetende. En althans op Staatkundig erf moet alle oordeel over wat in iemands hart omgaat, buiten het geding blijven.

Wat we op Staatkundig erf, wat we bij de stembus daarentegen wel hebben uit te maken, is de heel andere vraag, of de candidaat, in wien de overtuiging zijner partij verpersoonlijkt optreedt, God Almachtig uit het Staatsbeleid bannen wil, dan wel ook in het Staatsbeleid het gezag en den geopenbaarden wil van dien God wil doen heerschen.

Dit is iets, dat niet schuilt in de verborgenheid van het hart, maar dat *uitkomt*. Uitkomt in de programma's, waarmee de politieke partijen in het veld verschijnen. Uitkomt in de stellige verklaring waarmee de candidaten optreden. En uitkomt niet minder in het verleden, dat elke partij voor haar rekening heeft.

Dingen nu ook in uw district twee candidaten naar den zetel, waarvan de één de Religie van de Staatkunde scheidt, en de ander ook op de Staatkunde den invloed der Religie wil doen inwerken, dan kan er voor u geen aarzeling zijn, maar dan moet ge den eerste tegenstaan, en moet alle kracht door u en uw geestverwanten worden aangewend, om den man die met u voor u de eere Gods ook in het Staatsbeleid roept, in uw district te doen zegevieren.

Zelfs al moet toegegeven, dan ook andere verschillen uw voorkeur kunnen bepalen, toch blijft deze hoofdtegenstelling primordiaal uw keuze beheerschen. Ge kunt, ge moogt, om de eere van uw Koning tot geen andere keuze verlokt worden. De man, die den Oranjestrik wel in de huiskamer op de borst dorst spelden, maar dien aflei als hij uitging, zou in uw oog een lafaard zijn, den naam van Oranjevriend niet waard. En wat is dan nog de eere en de liefde die we aan Oranje zoo hartstochtelijk toedragen, vergeleken bij het ontzag en de aanbidding die we verschuldigd zijn aan Christus, onzen Koning, die aan de rechterhand Gods zit.

In het roemruchtig tijdperk van de grootheid onzer vaderen waren alle partijen in Nederland het althans hierover eens. Een Oldenbarnevelt en de De Witten erkenden even beslist als een Marnix en de Oranjevorsten, dat ook in het Staatsbeleid naar Gods heiligen wil, allereerst zelfs, moest gevraagd. Eerst uit Frankrijk is, met het Revolutiebeginsel, ook die scheiding tusschen Gods wil en het Staatsbeleid ook in ons goede Vaderland doorgedrongen, en nog steeds houden alle Liberale groepen aan die fatale scheiding vast. Die scheiding, ze is niet nationaal, ze is niet Nederlandsch, ze is een onkruid van vreemden bodem, en gij allen die voor onzen van God gezalfden Koning nog in aanbidding neerknielt, ge moogt op dit punt geen kwartier geven, en ge moogt van den strijd niet aflaten, eer dit vreemde onkruid weer uit de vaderlandsche erve zal zijn uitgewied.

Reeds groote, breede plekken van de nationale erve zijn allengs van dit onkruid gezuiverd, en slechts op de kleinere helft van den vaderlandschen bodem tiert het nog. Vergeleken bij voor vijftig jaar vorderde ons bedoelen met reuzenschreden. Zelfs in 1905 stonden nog een 40.000 kiezers meer aan onzen kant, dan

aan dien onzer tegenstanders, en maakte alleen de Kieswet, dat de uitslag in de Kamer den uitslag van het land weersprak.

Verspreidt u daarom over den akker, om ook bij deze stembus uit weer nieuwe velden het onkruid weg te branden.

We vragen ook nu niets onredelijks, ook nu niets, waardoor we anderer recht te na zouden komen. Al wat we vragen is, dat Neerlands volk zijn God niet vergete en zijn Christus niet verloochene.

Zijn gunste heeft ons, klein als we zijn, eens tot een heldenvolk in het hart van Europa verwekt, en ons een plaats in het wereldgeheel geschonken, die alle kleiner volk ons nog benijdt. *Zonder* dien God zinken we, *met* dien God kan ons nog een schoone toekomst beiden.

Voor de eere onzes Gods ook op het Staatkundig erf ga dan ook nu onze strijd!

Trouw aan de Coalitie.

Eenheidssymbool van heel de Christenheid, ook in ons vaderland, was van meet af en bleef nog steeds het „*Onze Vader*". Hoe ook in Confessie uiteenloopend en in Catechismus gedeeld, althans in het gebed dat Jezus zelf ons op de lippen legde, blijft de aanroeping: „*Onze Vader die in de hemelen zijt*", aan al wie zich Christen noemt, gemeen. Zelfs in de XII dusgenaamde Apostolische artikelen is nog afwijking, maar het *Onze Vader* bleef al de eeuwen door heel de gedoopte wereld saam verbinden. In wat streek of oord ook het kruis van Christus geplant werd, onveranderlijk bleef het *Onze Vader* er het gebed der gebeden. En geen dag gaat voorbij, of het weerklinkt in alle talen, en stijgt uit alle volk naar den Troon der genade op, als een heerlijke symphonie, waarin de eenheid van heel de Christenheid zich uit.

Nu wordt in dit „Onze Vader" óók aan den nood des levens gedacht, maar de bede: „Ons dagelijksch brood geef ons heden!" volgt eerst als de vierde in orde, en voorop gaan dan drie veel heiliger smeekingen: „*Uw* naam worde geheiligd, *Uw* Koninkrijk kome, *Uw* wil geschiede!" En die drie beden ze zijn volstrekt algemeen; in niets dulden ze beperking; ze omsluiten geheel ons leven. Ze doelen op uw persoon, op uw gezin, op uw beroep, op elke levensuiting, op heel uw optreden. En hoe wilt ge dan, dat ze *niet* gelden zullen voor uw vaderland en uw volk, voor het rijksbewind en voor het beleid van den Staat?

Zóó kunt ge, vooral in het gebed, uw hart niet deelen. Elk „geestelijk voorbehoud", elke *reservatio mentalis*, alsof ge zeggen woudt: Uw naam, uw Koninkrijk, uw wil! edoch *except waar het den Staat geldt*, zou uw gebed vervalscht en ontheiligd op uw hart doen terugslaan. En eerst dan is het Onze Vader de zielverheffende inroeping van uw hoogste ideaal, zoo ge voluit van der vaderen God afsmeekt, dat *Zijn* naam, *Zijn* Koninkrijk en *Zijn* heilige wil, ons ook op het vaderlandsche erf, ook voor het hoogste volksbelang en ook voor het rijksbewind ten doel en richtsnoer zij. Uw hoog ideaal is en blijft, dat uw *God alles en in allen* zij, en hoe zoudt ge van dit ideaal dan op het staatkundig erf uw menschelijk beleid kunnen uitzonderen?

Al gaan we dus niet verder, dan het allereerste wat aan alle gedoopten wordt ingeprent, en al bepalen we ons tot het *Onze Vader*, dan nog staat het vast, dat die Vader in de hemelen ook

in ons staatkundig beleid voor *Zijn naam* eere zoekt, *Zijn Koninkrijk* zoekt te verwezenlijken, en eischt dat het volbrengen van *Zijn wil* ons ten richtsnoer zal zijn. Waarlijk, om dit a.b.c. van het Christelijk Staatsrecht te verstaan, behoeft ge noch diep-zinnig theoloog, noch geleerd jurist te zijn; een kind kan het verstaan.

En juist dit is, zoolang ze stand hield, het cement der Coalitie, waarin we ook ditmaal met onze bondgenooten optrekken.

Hoe ook door ons historisch verleden gedeeld, en door in eigen kring ontloken inzicht verscheiden, hierin voelen de drie Christelijke partijen zich als door een heilige, drievuldige bede één en vereend, en het is dááraan dat we de bezieling ontleenen om even dapper en volhardend voor de candidaten onzer bondgenooten in het strijdperk te treden, als voor de uitverkorenen uit onzen eigen kring.

Er wordt u daarbij in meer dan één district door de Coalitie een offer gevraagd. Veel liever zou 't u zijn, heel het land door voor uw eigen candidaten in het vuur te gaan; maar ge weet, dat ge zelf te klein in aantal zijt, om op eigen hand den slag te winnen; en wie dan toch het doel wil bereiken, zoekt in anderer hulp steun.

En ge kunt dit te eer, al kost het u een offer, omdat ge weet, dat in andere districten gelijke offers van uw bondgenooten, ten behoeve van uw candidaten, gevergd worden. Juist zooals gij zelf, zouden ook zij veel liever in alle districten met hun eigen mannen uitkomen; maar om het doel te treffen, dat allen saam beoogen, laten ook zij in meer dan één district hun eigen mannen varen, om u bij te staan, u ten voorbeeld.

Ongelijk is dit over de districten verdeeld. Er zijn tal van districten, waarin dit offer noch van hen, noch van u gevraagd wordt; het zijn die districten, waarin door u of door hen een eigen man als eenig candidaat werd gesteld. Waardeer, waar dit zoo is, het u gegunde voorrecht, en waar het niet zoo is, voel daar, hoe ge, door in uw eigen district het offer te brengen, aan uw eigen candidaten in andere districten het hun zoo onmisbare accres van stemmen verzekert.

Uw eigen districten staan niet op zich zelf. Alle districten saâm vormen het gemeene Vaderland, en uw doel moet zijn, om niet maar in uw eigen district, maar in recht vele districten, saâm met uw bondgenooten, de meerderheid te winnen voor de ook u heilige belangen.

De tijd is er geweest, dat er nog geen Coalitie bestond, en de tijd kan weer komen, dat ge ze zult moeten loslaten; maar voor de nu komende stembus is hier geen sprake van. Ge hebt voor de nu komende stembus op uw Deputatenvergadering de Coalitie aanvaard, en dan eischt mannentrouw ook van u, dat ge het gegeven woord, met alle kracht waarover ge beschikt, zult gestand doen. Dit is *uw* plicht, en de plicht van uw bondgenooten; maar ook al viel er soms onvolledig betoon van trouw van anderen kant te betreuren, nooit zou uw tekortkoming in federale trouw er om te verontschuldigen zijn.

Ook een stembus-accoord wordt als voor Gods heilig oog gesloten. En daarom ook in die districten, waar ge voor een u vreemden candidaat moet optrekken, worde uw vaandel even moedig vooruitgedragen, zij uw plan voor den veldtocht even ernstig doordacht, zij uw wapenoefening even scherp voleind,

zij uw ijver even bezield, en zij uw volharding even doorzettend en onweerstandelijk, alsof ge voor uw eigen man in het vuur gingt.

Slap u aanstellen ware schade over de Coalitie en schande over uw eigen banier brengen.

Te meer moet hier nadruk op gelegd, omdat in alle kringen en onder alle partijen ditmaal het echte vuur van de geestdrift veel zwakker dan eertijds opvlamde, en ge ditmaal veel minder dan bij vroegere worstelingen op het electorale slagveld, door een hoog opgewekte beroering van de geesten in heel het land gedragen wordt.

Vindt daarom ditmaal in u zelf een bezieling, die u van buiten thans niet aanwaait. Zij er gebed in de binnenkamer en gebed met de broeders saam. Heft telkens uw *Wilhelmus* en uw „Zij zullen ons niet hebben", aan. Een warm, op bezielden toon gezongen lied, schuift den grendel van de deur van 't hart af. Dan vaart er iets in u, waarvan ge u zelf geen rekenschap weet te geven. Ge voelt uw kracht verdubbeld en uw vindingrijkheid verscherpt, uw moed verhoogd, uw hoop verlevendigd, en in het eind maakt toch weer zulk een geestdrift zich van u meester, dat één man doet voor twee.

En komt ge op meetings of in samenkomsten met de ijveraars uit het corps uwer bondgenooten saam, laat dan wie voorzit, of wie spreken zal, eens inzetten met het *Onze Vader* op te zenden, en ge zult in dat gebed zelf voelen, dat ge bijeen hoort, en dat één heilig ideaal u allen saam aandrijft. Alle scheidsmuur zal wegvallen, en op 11 Juni zult ge als één machtige heirschare optrekken voor wat onze God u allen op 't harte bond.

Het sociale vraagstuk.

Op het strijdprogram, waaronder ge, als Antirevolutionairen, ditmaal optrekt, trekt in gouden letteren het *Sociale Vraagstuk* 't eerst uw aandacht.

Reeds in 1875 is onze partij in de Staten-Generaal, eer dan eenige andere partij, met dit omvangrijk vraagstuk op het appèl verschenen. De eerste Arbeidswet is door het Kabinet-Mackay in het Staatsblad gebracht. En onder het Kabinet-Kuyper is het eerste volledig stel van drie wetsontwerpen voor de afdoening van dit vraagstuk bij de Staten-Generaal ingediend: 1°. een nieuwe Arbeidswet, 2°. de Ziekteverzekering en 3°. een Invaliditeits- en Ouderdomverzekering, daargelaten nog de uitbreiding van de Ongevallenwet. Van meet af is door ons zelfs om een *Wetboek van Arbeid* geroepen, naar het voorbeeld van wat we in het *Wetboek van Koophandel* bezitten, en de stof voor zulk een Wetboek droegen we allengs aan. Mag nu ook ditmaal onze strijd bij de Stembus worden gekroond, dan zal het nogmaals een Antirevolutionair zijn, die de oplossing van het sociale vraagstuk weer een schrede verder zal brengen. De Liberale partijen kunnen hiertegenover dan op haar Ongevallenwet roem dragen, maar dan toch waarlijk niet als op een proeve van wetgevend meesterschap.

Doch weest nu wakker en bij de pinken, want veel Liberalen komen thans met een strijdleus opdagen, die het weer alles voor den werkman bederven kan. Ze roepen om *Staatspensioneering!* Een leuze, die, mocht ze zegevieren, tot niet anders leiden kan en zal, dan dat heel het sociale vraagstuk van de baan raakt en de teleurgestelde werkman bedrogen uitkomt.

O, het klinkt zoo fraai, 't lijkt zoo schoon. Niets zal de werkman betalen en uit de Staatskas zal aan een ieder die op zijn dagen is gekomen, een pensioen in den schoot worden geworpen. Hoe gul en mild is het aanbod niet!

Maar stel nu, dat deze milde belovers bij de stembus zegepralen en dies in het bewind komen, dan kan een kind uitrekenen, dat er van al hun schoone beloften niets dan bittere teleurstelling terecht komt.

Reeds voor een niets beduidend pensioen moeten ze twaalf millioen 's jaars in kas hebben. Nu, op het papier zijn die spoedig klaargespeeld, maar, ook al kwamen ze er bij de Tweede Kamer door, de Eerste Kamer weigert ze stellig. En dan gaat alles weer in den doofpot, komt de werkman met leege handen thuis en moet over vier jaar alles weer van voren af aan worden opgehaald.

Vertelt het toch rond en opent de oogen van den werkman eer het voor hem te laat is. Met al dat geroep om Staatspensioneering komt de bedrogen werkman met de kous op den kop thuis.

En stel al het volstrekt ondenkbare, dat ook de Eerste Kamer op zulk dol spel inging, wat had de werkman dan nog?

Zijn noodstand is, dat zoo tal van werklieden reeds op 50 à 60 jaar òf invalide waren, òf op zijn voor hun vak. En die allen zal men nu onverzorgd laten, om enkel de oudjes van 70 jaar te helpen, en dan nog met een aanvullend, voor den beteren werkman geheel onvoldoend weekgeld. In het ontwerp van 1905 kon een rente tot ver over de *f* 300 verkregen worden, thans biedt men als hoogste rente nog niet de halve som!

O, we weten wel, dat ze u beloven, dat al dat overige later nog zal komen, maar dan moet er niet *twaalf*, maar *tachtig* millioen 's jaars voor worden uitgegeven; en wat anders dan spelen en spotten met den nood van den werkman is het, zoo men hem voorspiegelt, dat die ooit zouden te vinden zijn.

Sloeg daarom de Regeering ook dien heilloozen weg van het Staatspensioen in, *zonder* premiebetaling, dan staat nu reeds vast, dat 't alles op mislukking uitloopt, en dat we over vier jaren geen stap verder zijn dan nu. Ja, wat erger is, dat we van jaar tot jaar een stap achteruit treden, want de conservatief ligt op de loer, om heel het grootsche plan der Verzekering te verijdelen.

Bovendien, wil de werkman Pensioen? Komt 't zijn eer niet te na? Moogt ge hem verlokken om *armlastig* te worden, en straks zijn bestaan te rekken door *bedeeling* van het Rijk? Komt zijn manlijke fierheid, komt zijn nobel karakter er niet tegen op, om op zijn ouden dag aan den arme te vervallen?

Wat de werkman het nijpendst drukt is de *onzekerheid* van zijn bestaan. Wat wordt er van hem en zijn gezin, als hij krank wordt en zijn verdiensten wegvallen? Waar moet het met de zijnen heen, zoo een chronische kwaal hem aangrijpt en de honger aan zijn deur aanklopt? Van wat geld zal hij bestaan, als zijn jaren te hoog klimmen, om in zijn vak zijn brood te verdienen? De meer gegoeden kennen dien levensangst niet. Zijn ze ziek, hun verdienste gaat door. Zijn ze aan het einde van hun werkkracht gekomen, dan zijn ze verzekerd. Maar de werkman wordt door dien levensangst steeds achtervolgd. Het is de bangheid voor de toekomst die hem najaagt.

Kunt ge nu, door aller nood over allen om te slaan, hem en zijn werkgever er toe brengen, om een klein deel van zijn loon

wekelijks vast te leggen, dan wordt op eens die bange nood hem van 't hart genomen, dan keert gerustheid voor de toekomst bij hem in. En bovenal, dan heeft hij niemand daarvoor dank te zeggen, want dan heeft hij 't alles zelf verdiend en komt 't alles van zijn eigen wel verdiend loon.

Dat is het, waar de werkman naar snakt. Voor zijn toekomst, bij allen nood, verzekerd te zijn, en die rust voor zijn toekomst alleen aan eigen inspanning, aan eigen opoffering dank te weten. Dat verheft, dat veredelt den handwerkstand. Dit alleen is het wat ook hem kan geven, wat wij, meer gegoeden, reeds alle eeuwen door bezaten: Levenszekerheid zonder gekrenkt te worden in zijn eer.

Stemt ge nu Rechts, en blijft Rechts in het bewind, dan kan die heerlijke uitkomst reeds eer we vier jaar verder zijn, werkelijkheid worden, en zal er voor invaliedenen ouden van dagen, voor mannen en vrouwen, voor weduwen en weezen hulp dagen, als de nood aanklopt, en die hulpe zal de werkman zichzelf hebben verschaft.

Met Staatspensioneering over vier jaren *niets*, met Verplichte Verzekering over vier jaren *in aller nood voorzien*, zoo staat bij deze stembus de keuze.

En wie, die voor den *Christus Consolator* in aanbidding nederknielt, kan hier dan aarzelen, ook al beoogt ge zelf van die Verzekering geen profijt. Of wat is Ontferming anders, dan dat, wie zelf den nood niet kent, meeleeft in den nood der verdrukten?

Is het niet een in merg en been Christelijk beginsel, dat we saam elkanders lasten dragen, en wat is heel het verzekeringswezen anders, dan een middel ons van God gegeven, om dit rijke denkbeeld in rijke toepassing te brengen?

En ook wie zal zeggen, dat 't geen Christelijk uitgangspunt is, dat de arbeider zulk een loon moet ontvangen voor zijn arbeid, dat hij er van leven kan, niet alleen zoolang hij gezond is en werkt, maar ook wanneer de kracht hem begeeft?

Zeker, er zullen ook dan nog steeds armen onder ons zijn, en de liefde zal er haar eere in stellen, dezen te hulp te komen, maar wie zou het aandurven om heel den werkmansstand naar den arme te verwijzen? Het is zoo, als onze werkmansstand zonder zonde was, zou geen *verplichte* Verzekering noodig wezen, want dan kon een ieder zich vrijwillig verzekeren, en daar moet 't ook heen. Maar zoolang de zonde der onnadenkendheid, der zorgeloosheid en der traagheid op nog zoo breede schaal heerscht, moet verplichting deze zonde te keer gaan. Een nobele verplichting, waarvan de Overheid het nakomen van haar onderdanen afeischt. Sla Gods Woord maar op, en zie hoe in Israel de beschikking over het eigendom ten faveure der behoeftigen was ingeperkt, en ge zult gevoelen dat de Overheid in haar zorge te kòrt schiet, zoo ze aarzelt om hier in te grijpen.

En daarom, dringt als kiezers van Antirevolutionairen huize die helden der Staatspensionneering in den hoek terug. Van al wat ze u voorspiegelen, komt in ons land toch nooit iets terecht.

Heil ligt alleen in de verplichte Verzekering. Al wat onder den naam Staatspensioneering zich aandient, is niets dan Staatsarmenzorg, en hier gaat immers uw Antirevolutionair beginsel rechtsdraads tegen in.

De vrije school regel, de openbare aanvulling.

Geeft als antirevolutionaire kiezers vooral thans geen voedsel aan den waan, alsof de *Schoolquaestie* reeds finaal ware opgelost. Dan eerst zal Groens ideaal bereikt zijn indien de Vrije school *regel*, de Publieke school *aanvulling* is geworden, en lang nog niet de helft onzer landskinderen vindt op de vrije school plaats. Doop en school blijven nog altoos voor verreweg het grooter deel der volksjeugd bijeenhooren, en ge hoordet ook wel, wat tegen-Christelijk en anti-nationaal stempel door tal van ongeloovige en socialistische onderwijzers nog altoos op het kinderhart wordt gedrukt. Dat mag, dat kan zoo niet blijven. Daar mogen de Christelijke partijen geen vrede mee hebben. Een religie-accoord met de Publieke school mogen en kunnen we niet sluiten, en daarom moet de Christ. school over heel het land haar deuren openen, om al wie in wil gaan, welkom te heeten. De kerstening van ons volk mag, eer ze voleind is, onzerzijds nooit gestaakt.

En zeg nu niet, dat het Rijk, sinds 1905, ons reeds zoo rijken onderstand biedt, dat we heusch het nog ontbrekende zelf wel mogen bijpassen ; want dit is het opmerkelijke, dat we thans nog aanmerkelijk grooter offers aan onze Christelijke school brengen, dan toen ons nog geen enkele subsidie gewerd. Minder voor elke school op zich zelf, maar meer nog dan eertijds, omdat het getal van onze Vrije scholen zoo geducht in de hoogte ging, en het bouw- en bedrijfskapitaal voor elke nieuwe school nog steeds te hooge offers afvergt. Het bouwkapitaal om grond te koopen, de school op dien grond te doen verrijzen, die school van wat er in hoort te voorzien, en het bedrijfskapitaal, om soms anderhalf jaar lang de school gaande te houden, eer er een cent subsidie inkomt. Daar schort het aan.

Kiezers, vergeet niet, dat deze misstand, vooral in de groote steden, de massa aan een school zonder God of gebed blijft overleveren, terwijl het toch juist de groote steden zijn, waarvan de machtigste invloed op heel het land uitgaat, en waarin door pers, geldmacht en concentreering van het intellect, over het lot van ons volk wordt beschikt.

Hier duldt de voorziening in den nood geen uitstel. De oproep in ons Program van Actie om in dezen noodstand te voorzien, is geen staart die bij wijze van ornament aan ons Program is toegevoegd, maar stelt een eisch die met de voorziening in den socialen nood volkomen op één lijn staat. Ja, die schoolnood, met name in de groote steden, is zelf een stuk van het sociale vraagstuk, dat om oplossing roept. Ook bij den stoffelijken nood past ons ontferming, maar schuif toch den geestelijken socialen nood van ons volk nooit terzij.

De Publieke school delft in de goudmijn van rijk en stad. De mooiste terreinen, de prachtigste schoolgebouwen staan haar ten dienste, en de openbare kas betaalt alles. Reeds zijn er scholen die leeg staan, omdat ze te veel zijn. Wie onzer kan daartegen opbieden? Wat beduidt één vierde lokaalhuur, naar dorpsprijs berekend, om in Amsterdam, in Rotterdam en 's Gravenhage den peperduren grond meester te worden en scholen van den eersten rang aan te bouwen.

Zoo terecht vraagt daarom ons Program van Actie voor dien schoolbouw milder hulp, niet voor dorp en stad één, maar naar

de bouwprijs is, klimmend. Een eisch, die nu eenmaal de geldelijke gelijkstelling in beginsel zegevierde, zich vanzelf door zijn billijkheid opdringt, en dus vanzelf ook verbonden is met dien tweeden eisch, dat de subsidie niet eerst na jaar en dag worde uitbetaald, en we zoo ontslagen worden van het bijeenbrengen van een bedrijfskapitaal, dat reeds zoo keer op keer het plan tot nieuwen schoolbouw, juist in de steden verijdeld heeft. Het kan en mag zoo niet blijven, dat we in de middenpunten van ons volksleven, met hoogstens enkele scholen tegen heel de phalanx van openbare scholen overstaan. In het stadium, waarin we thans verkeeren, moet de verovering van onze groote steden eerste artikel op ons Schoolprogram worden. Er woont in die grootere steden een derde van onze Landsbevolking, en ons Christenvolk schiet in plichtsbetrachting te kort, zoo het zich niet tot de kerstening ook van deze steden opmaakt.

Natuurlijk moet er dan bij, dat ook gedacht wordt aan den nood onzer opleiding. Hier dreigt zelfs gevaar. Elke nieuws school roept om zoovele onderwijzers meer. Zijn er die dan niet, dan sluipen zoo licht in ons corps van onderwijzeri jonge mannen in, die om den broode, en niet om des beginsels wille, bij de Christelijke school een levenspositie zoeken, en zonder het te willen. haar geestelijken grondslag ondermijnen. Daarom *moet* èn kweekschool èn normaalschool veel breeder haar vleugelen onder ons kunnen uitslaan, en mag het Rijk niet overweelderig in eigen opleiding voorzien, onderwijl onze opleiding door gebrek aan middelen blijft kwijnen.

We weten wel, het *Unie-rapport* eischt nog veel meer, en zal nog veel grooter ommekeer op schoolgebied in 't leven roepen; doch daar is voorshands nog geen grijpen naar. Dat *Unie-rapport* is toekomstmuziek, waarvoor zin en smaak nog eerst bij het groote publiek moet gekweekt worden. Voorshands moeten we ons wel met het mindere tevreden stellen, maar van de opeisching van dat mindere mogen we dan ook geen oogenblik, en bij geen enkele stembus, aflaten. Geldverkwisting door onnoodige splitsing moet worden tegengegaan. Maar, nu het beginsel van finantieele gelijkstelling eenmaal op politiek gebied veroverd is, mag geen toestand geduld, die juist voor den bouw zelf en voor de stichting der scholen een zoo schreiend ongelijke voorwaarde bestendigt.

De vrijwillige offers moeten blijven vloeien, en de *Unie-collecte* toonde ook dit jaar, dat waarlijk die offervaardigheid niet afneemt. Het beloopt een bedrag van millioenen en millioenen, wat we reeds bijeengaarden, en nog steeds sparen we millioenen elk jaar aan het Rijk uit. Maar gelijk thans de stukken op 't bord staan, met goudbesproeiing voor de openbare school, terwijl ons zelfs de aanbouw van scholen door geldgebrek wordt afgesneden, is de worsteling niet door te zetten. En daarom ijvert ook bij de stembus voor al zulke candidaten, aan wie het heimwee naar de Kerstening van ons volk met u gemeen is.

Met den schoolstrijd is onze worsteling begonnen. Nog steeds raakt die schoolstrijd het scherpst de conscientie. Veel nu is reeds gewonnen, maar we zijn er nog op verre na niet. De „vrije school voor heel de natie!” is de leuze, waaronder we steeds verder hebben door te trekken. Verzekering in den onzekeren toestand van den werkman bij nood en bij vertsagen, stemrecht voor elk gezinshoofd, en een tarief dat de nationale

welvaart en den nationalen arbeid vermeerdert, het zijn al te gader kostelijke voorzieningen, waarvoor we ook bij deze stembus warm loopen. Maar wacht u dat ge daarom de *kerstening* der natie naar den achtergond zoudt dringen. Onze Koning is de *Christus Consolator* die zich erbarmt over elken nood, maar die toch allereerst de kinderkens ook van ons volk tot zich roept, opdat hunner zij het Koninkrijk der Hemelen.

En daarom zij u ook ditmaal de Schoolnood evenals vroeger bij de stembus op het hart gebonden. Ook het middelbaar, ook het gymnasiaal, ook het hooger onderwijs, en niet minder het vakonderwijs eischt dringend voorziening. Maar voorop blijft dan toch altoos de lagere school staan, omdat zij voor *heel* de volksjeugd, voor *alle* kinderen onzes volks haar deuren ontsluit, en dit altoos onder de roepstem uit den Hooge:

Laat tot Mij uw kinderen komen!

Den nationalen arbeid voeden.

Reeds over de 30 jaar geleden, het was in 1878, drong de *Standaard* aan op verhooging van ons Tarief voor invoerrechten, en steeds beslister heeft de Antirevolutionaire partij zich vooral sinds 1897, voor vermeerdering van de opbrengst dier rechten uitgesproken.

Ook bij andere partijen sloeg men gelijken weg in. Zelfs de liberale Minister Sprenger van Eyck nam een maatregel, die het bedrag, dat eerst op zes millioen stond, nu reeds op 12 millioen deed klimmen. Reeds was men bij de stembus van 1901 bijna algemeen voor Tariefverhooging gewonnen: het toen opgetreden Kabinet nam ze in zijn Regeerings-program op, en Minister Harte diende een met veel zorg bewerkt wetsontwerp ter verwezenlijking van dit denkbeeld in.

Met den tegenslag van 1905 kwam ook dit wetsontwerp te vallen. Het liberale Kabinet-De Meester heesch weerde Vrijhandelsvlag in top. En thans staat het ook bij deze stembus weer, van Links: „Uw voordeur open, zoodat ieder vrij binnen kan loopen", en van Rechts: „Een slot op uw huisdeur, en wie aanschelt alleen dan binnen gelaten, zoo hij zich voegt naar wat gij als huisheer verlangt."

Nu is dit vraagstuk van den vrijhandel voor verreweg de meeste kiezers wel veel, veel te ingewikkeld, om het te doorzien, maar toch is er één ding, dat zelfs de eenvoudigste kiezer vatten kan, en waardoor op zichzelf reeds Nederland vasthouden aan den Vrijhandel geoordeeld is.

Kiezers, let daarop.

Er zijn in Europa 19 Staten, en van deze hebben 17 met het stelsel van vrijen invoer gebroken. Er zijn er slechts 2 die er officieel nog bij bleven, namelijk Engeland en Nederland. Maar ook in deze beide landen staat het nog amper half om half. Ook in Engeland wint de partij die er mee breken wil, dag aan dag veld, en in ons land *was* de volstrekte vrijhandel in 1901 reeds geslagen. Iets waar dan nog bijkomt, dat ook meer dan één Engelsche kolonie er van afzag. En wat nog meer zegt, dat alle Staten van Amerika en Azië er zich steeds tegen verzetten.

Terecht kan alzoo vastgesteld, dat zoo goed als *heel de wereld* het onprofijtelijke van den vrijhandel inzag, op half Engeland en klein half Nederland na. En dat nog wel met dien verstande, dat Engeland er eerst voor koos, toen het juist *door protectie*

meester van de wereldmarkt was geworden, en er toen zóó voor koos, dat het nog aldoor veel hooger bedrag, *pro rato*, hief dan wij, en zijn accijnzen lager hield.

Engeland is achtmaal sterker bevolkt dan ons land en hief in 1908 aan rechten een bedrag van 415 millioen gulden, wat voor ons land geven zou ruim 50 millioen; en wij inden slechts ruim *14* millioen. Daarbij hief Engeland aan accijnzen 432 millioen gulden, wat voor ons zijn zou 54 millioen, en wij inden ruim 57 millioen.

Wat dunkt u nu? Zoo blijkt dat de leidende Staatslieden in heel de wereld u zeggen: Het gaat heusch met den vrijhandel niet, en zoo bijna alleen in Nederland de heeren u zeggen: Vrijhandel of wij zijn verloren!, en bovendien in Nederland en Engeland de helft van het land hiertegen ingaat, en Engeland het stelsel dan nog zoo heel anders toepast dan wij. — kunt ge dan aannemen, dat die enkele geleerde heeren ten onzent *het alleen beter weten dan heel de wereld*, en zult ge dan nog langer met het overal elders òf reeds opgegeven òf wankelend stelsel meegaan? Zoo kunt en zult ge niet oordeelen.

En als ze u dan antwoorden: Weet wat ge doet; maar zoo ge uw tarief verhoogt gaat uw handel en scheepvaart er onder!, wat heeft die profetie dan te beduiden, zoo ge weet, dat in Duitschland, dat zeer zware rechten heft, de Handel in 1890 beliep 54 millioen ton en in 1905 tot 104 mill. gestegen was. Alzoo in 15 jaar bijna verdubbeld. Wat denkt u van zulk een *achteruitgang*?

En wat de scheepvaart betreft, let er op, dat Duitschland in 1871 even 982 duizend ton in de vaart had, en dat in 1906 dit getal tonnen in de vaart geklommen was op 2,4 maal zooveel.

Al wat „Ruilverkeer" voor zijn stelsel van Vrijhandel aanvoert, stuit dan ook altoos weer onverbiddelijk af op deze twee argumenten, dat 1°. deze Nederlandsche wijsheid door de leidende Staatslieden in heel Europa, ja in heel de wereld, weersproken wordt, en 2°. dat een land met zelfs zware protectie, als Duitschland, in 15 jaren zijn handel verdubbelde, en sinds het over stag ging, zijn scheepvaart 2,4 maal grooter zag worden.

Toch is verhooging van de opbrengst van het tarief, om 't geld voor de sociale wetten te vinden, volstrekt niet het *eenig* motief, dat de mannen van Rechts tegen den Vrijhandel partij doet kiezen.

Steeds wezen ze er veeleer op, dat hun doel niet minder was, om *onze nijverheid* tot hooger bloei te brengen, en daardoor den *nationalen arbeid* breeder de vleugelen te doen uitslaan. Alzoo vermeerdering van onze welvaart en betere arbeidsvoorwaarden voor den werkman.

Zie 't maar aan het Bier, aan het Suikergoed en aan de Sigaren. Op Bier heft men 23 à 15 pCt., op Suikergoed 20 pCt., en op Sigaren 10 pCt. Een zwaar recht alzoo. En nu is de uitkomst, dat er geen tak van Nijverheid is die zoo sterk bij ons bloeit, als juist de Bierbrouwerij, de Suikergoedfabricatie, en de Sigarenfabrieken. Voor schier alle andere benoodigdheden daarentegen laat men al 't loon door de arbeiders in het Buitenland verdienen, terwijl onze arbeiders het mogen aanzien, dat het bewerkt binnen komt. Vandaar dat wij met ons geld geen weg weten, dat belegging in effecten bij ons regel is, en dat de geldbelegging de booze Beursspeculatie in het leven riep, die ons keer op keer, bij een crisis, op verliezen van millioenen te staan kwam.

Zeker, bij hooger rechten stegen enkele artikelen in prijs, maar wat deert het u, of ge per jaar *f* 25 meer betalen moet, zoo ge in dat-

zelfde jaar *f* 50 meer aan loon verdient? Men zou zoo zeggen : Dan hebt ge altoos nog *f* 25 gewonnen. Zie 't dan ook maar op onze grenzen. Tienduizenden arbeiders uit Nederland trekken Duitschland binnen, omdat ze weten dat ze daar hooger loon kunnen verdienen, en ze zenden nog geld naar huis aan hun familie op den koop toe.

Ook het zeggen, dat de uitvoer er door minderen zal, is een beweren dat door de feiten wordt weersproken. In Duitschland ging de uitvoer niet achteruit, maar sterk *vooruit:* Ze bedroeg in 1897 ruim 31 millioen ton en was in 1905, alzoo acht jaren later, reeds tot 44 ½ millioen gestegen.

En hier komt dan nog bij, dat ten onzent van een protectie als in Duitschland of als in Amerika geen sprake is. Alles wat onzerzijds beoogd wordt, is tarief tegenover tarief te stellen. Laat men óns bij onzen invoer in het Buitenland zeg *f* 10 betalen, dan willen wij, dat wie van buiten hier zal invoeren, evenzoo *f* 10 zal neerleggen. Want het gaat toch niet aan, dat men hier te lande al het gemaakte goed vrij in zal voeren, en dat de arbeid die aan ons te verdienen valt, aan den werkman in het Buitenland zal worden uitbetaald, terwijl de Nederlandsche arbeider in werkloon te kort schiet.

Ook wij denken er niet aan, Rotterdam of Amsterdam ten val te brengen, maar Hamburg en New-York toonen u immers, hoe een krachtige handelsstad bij zwaarder recht zelfs winnen kan, geducht zelfs kan winnen. Alleen wat ge niet wilt, is, dat aan een denkbeeldige vrees van onze koopsteden, heel 't overige land zal worden opgeofferd.

Loop daarom ook over dit punt van ons Program van Actie niet te lichtvaardig heen. Verhooging van tarief is het aangewezen middel dat ons ten dienste staat; om onze Nijverheid te doen opbloeien ; om den nationalen arbeid te verrijken ; om een goede sociale wetgeving mogelijk te maken ; en om, wat in zedelijk opzicht toch ook meetelt, een teugel aan te leggen aan de echt Mammonistische Beursspeculatie, die reeds zoo tal van gezinnen verwoest heeft, ja, niet zelden op zelfmoord uitliep.

Huismanskiesrecht.

Gezinshoofden-kiesrecht vooral is op uw Program van Actie een artikel van hooge bekoring. Er spreekt een zoo echt *Nederlandsche* gedachte in. De „huyslieden" waren van oudsher ten onzent mannen die meêtelden in het samenstellen van den Staat, reden waarom we bij voorkeur zelfs van *Huismans-kiesrecht* spraken. Doch ook afgezien van dit historisch aanrakingspunt, is de idee zelf, om *het gezin* voorop te schuiven zoo door en door nationaal in al onze provinciën. In geen land behield het gezinsleven de beteekenis die 't nog altoos in Nederland heeft. Voor minstens zeven-tiende van ons volk gaat het hoofdstuk zelf van hun bestaan nog steeds in het Gezinsleven op. Ieder wil hier wonen in eigen huis. In den huiselijken kring wordt het leven genoten. En *te* huiselijk is ons volk in aanleg, dan dat het in hartstochtelijke liefde voor het gezin ooit voor wat ander volk ook zou onderdoen. Bezoek België, reis door Duitschland, trek naar Frankrijk, en ge vindt er op verre na niet de Gezinsliefde die hier te lande bloeit. Alleen in Engeland, en met name in Schotland, deelt men met ons in eenzelfde liefde, maar zonder dat men ons overtreft.

Wie als vreemdeling door ons land toog en ons volksleven afschilderde, liet dan ook niet na, deze onze liefde voor het

gezin als op den voorgrond tredenden trek van het volkskarakter te eeren. We staan als minnaars van het Gezin in de historie bekend. En moge met name in de groote steden café en bierhuis en schouwburg aan de gezinsweelde afbreuk doen, in het Antirevolutionair huisgezin hield ze onverzwakt stand.

Vandaar dat het denkbeeld van Gezinskiesrecht slechts geopperd behoefde te worden, of het sloeg bij ons in. Ieder vatte het, ieder begreep het, en sinds breidde het zich in steeds breeder kring uit. Zelfs kan men nu reeds zeggen, dat er onder de drie Rechtsche partijen geen kiesrecht zich reeds in bijna zoo algemeene sympathie verheugen mag, als het Kiesrecht van het Hoofd van 't Gezin. Immers niet alleen onder de Antirevolutionairen en onder de Roomsch-Katholieken, maar ook onder de Christ.-Historischen zijn er invloedrijke mannen, die er met beslistheid op aansturen. Nog pas beval de heer Snoeck Henkemans het aan de Haagsche kiezers met een beslistheid aan, die hem de harten winnen deed.

En te meer mag ons dit een oorzaak van blijdschap zijn, omdat de grondgedachte van dit stelsel zich als vanzelf aan den grondslag van den Staat aansluit. Het Gezin is een kleine Staat op zich zelf, uit het Gezin komt de saâmvoeging van menschen in één verband, en daarmee de Staats-idee op. Een Vorst die zijn volk ten zegen is, eert men als Vader des Vaderlands, en voelt zich als één volksgezin onder zijn scepter. Het Gezin doet 't volk in de geslachten voortleven. In het Gezin komt het Gezag op, dat zich straks in het Staatsgezag voltooit. Alle saâmleving van menschen neemt in het Gezin haar aanvang, om straks die saâmleving in breeder kring te doen voortzetten. Het Gezin is een Staat in het klein, maar ook de Staat is uit het Gezin geboren.

Een eenling, die op zichzelf staat, kan met andere eenlingen nooit een Staatsverband vormen. Er trekken tusschen mensch en mensch tal van banden, maar geen band trekt sterker dan *de band van het bloed*. Het is die band die ons onderling *organisch* saâmverbindt. Het stemrecht van het individu is een machtsbegrip, om den wil van het individu te doen heerschen. Gezinskiesrecht daarentegen stelt het denkbeeld van zorge voor anderen, het denkbeeld van plicht en verantwoordelijkheid op den voorgrond, en vindt in dit plichtsbesef zijn hoog zedelijken grondslag.

Ge *zijt* er met het Huismanskiesrecht nog niet. De organische idee eischt nog een heel andere vertakking. Maar altoos moet ze beginnen met in het Gezinskiesrecht haar eerste aanzetsel te zoeken. Is dit eenmaal gevonden, dan kunt ge van zelf verder, en gaat ter verwezenlijking van de organische grondgedachte tot het eind toe door.

Te warmer moet hiervoor geijverd, omdat ge, zonder uw strijd voor het Gezinshoofdenkiesrecht, eer ge het vermoedt of weet, aan het revolutionair denkbeeld van hetAlgemeen kiesrecht zijt overgeleverd.

Het Algemeen kiesrecht is de electorale belichaming van het gronddenkbeeld der Fransche Revolutie. Uit Frankrijk is die leus ook in ons land binnengekomen. Zelfs Thorbecke sprak uit, dat het Staatsburgerschap zich in rechte lijn naar het Algemeen kiesrecht heen bewoog. De Cenus dien hij invoerde, moest alleen strekken om er ons onder te houden. Zelfs de Conservatief-liberalen voeren er thans het pleit voor, mits met een tegenwicht in de Eerste Kamer. De roepstem ervoor ging 't eerst van de Socialisten uit. Al spoedig sloten de Vrijzinnig-Democraten zich bij hen aan. Thans deed het ook de Liberale Unie. Het neemt

een vaart, die, als ge er geen hoogen dijk tegen opwerpt, binnen ettelijke jaren onweerstaanbaar zal blijken. Dam na dam zal worden doorgebroken. En straks, eer ge het vermoedt, zal wat uit Frankrijk tot ons kwam, ook ons land hebben overheerd.

Zij die met ons het Algemeen kiesrecht afkeuren, en toch aan het Gezinskiesrecht niet aanwillen, weten er dan ook niets beters tegenover te stellen, dat, eer het te laat is, ons voor het Algemeen Kiesrecht kan bewaren. Ze werpen zandheuvels tegen den wasschenden stroom op, en voor hun oogen wordt zandheuvel na zandheuvel weggeslagen.

Alleen het Huismanskiesrecht draagt, omdat het èn principieel èn algemeen belang is, kracht tot tegenstand en verweer, maar ook kracht tot constructie en opbouw in zich, en daarom is het zoo van het uiterste belang, dat vooral bij deze stembus aan de partijen van Rechts de overwinning blijve. Wint de tegenpartij, dan heeft ze vier jaren voor zich, en kan niemand er voor instaan, wat kwaad ze ons niet in die vier jaren kan brouwen.

Vergeet niet, ook van 1844 tot 1848 waande men op de Conservatieve Staatslieden te kunnen rekenen, maar toen heel Europa in rep en roer kwam, en de barricadehelden hun banieren begonnen te zwaaien, werd ijlings de tafel aangericht, waaraan men het Offerfeest der Overtuigingen zou vieren, en de stroom die al forscher opzette, sleepte allen meê.

Nu is nog stand te houden. Nu nog kunnen we, onder de banier van Huismanskiesrecht optrekkend, onwrikbaar pal staan. Nu nog kan de uiterste consequentie van het beginsel der revolutie worden afgeslagen. Maar laat uw slapheid deze kans voorbijgaan, dan wordt ge het kind van de rekening, en wordt ge overhoop geslagen eer ge er òm denkt.

Verstaat daarom, kiezers, den ernst van het oogenblik. Het is een deur die op haar herre draait. Trekt ge ze niet naar ùw kant, dan draait ze vanzelf naar den kant die u den toegang zal afsluiten.

We zijn thans aan het keerpunt toegekomen. Waakt dus en ijvert als één man, opdat over den wilseisch van den zichzelf genoegzamen mensch, de invloed van de Goddelijke instelling van het gezin triumfeere.

Ons laatste woord.

De dag der beslissing nadert. Vrijdagmorgen gaat de Stembus open. En daarom aan onze Antirevolutionaire Kiezers nog een laatste woord. En dit omdat wat in uw voorbereiding nog te kort schoot nu nog is in te halen.

In meer dan één district hoeft dat niet. Daar is op oude, welbeproefde manier zoo stipt en zoo punctueel en zoo volledig, al wat kon gedaan, afgewerkt, dat men zich recht op rustig afwachten verwierf. Maar overal is men nog zoover niet. En daarom moet in al zulke districten het verzuim nog door inspanning van alle kracht ingehaald. Mits vroeg begonnen, is het een lange dag, die u daarvoor nog overblijft. Gebruik dien. Doe er uw winste mede. Loop niet alleen de meetings na, maar bezoek ook al de achterblijvers, spreek aan de lusteloozen moed in, prikkel de tragen; beziel de lauwen, en heb Vrijdag de zelfvoldoening dat er althans één man meer aan de stembus komt, die zonder uw warme aansporing, aan geen meestemmen zou gedacht hebben.

Doe gij zoo niet alleen, maar laat ook uw vrienden op de vangst uitgaan, en licht dat ge saam een honderd man meer op onzen candidaat doet stemmen, en die honderd stemmen kunnen het doen. Ze kunnen over zegepraal of nederlaag beslissen.

Courant-artikels, stroobilletten, aanplakstukken, meetings, 't is alles uitnemend, maar er zijn nu eenmaal kiezers, die ge niet wakker kunt krijgen dan door het gesproken woord. Aan huis willen ze opgezocht worden. Ze willen, eer ze overreed zijn, hun hart eens aan u lucht geven. Onder vier oogen kunt ge snaren in hun hart aan 't trillen brengen, waar anders geen toon uit te halen is. Aankloppen aan de huisdeur is voor tal van kiezers het eenige middel om ze te bereiken.

Dit omvangrijke werk moet Donderdag zijn afgeloopen. En dat kan, mits niemand zich onttrekt. Dan zijn de handen, die worden uitgestoken, vele, en veel handen maken licht werk.

Doch daarmeê hebt ge de kiezers van „slechte memorie" nog niet. Die komen pas Vrijdag voor uw rekening. Maar leg dan Vrijdag ook ter dege beslag op deze vergeetachtigen. Onder de drukte van het leven kan de stembus zoo licht door het hoofd gaan. Ze zouden er om denken, dat hebben ze u beloofd, en als de dag er is denken ze er toch niet om. Dat u dit ergert, verstaan we, omdat ge zelf zulk een dag heel en al stembus zijt. Maar verkrop dit bij u zelven, en klop haastig nog eens bij hen aan, of stuur hun nog in allerijl een biljet, waarop met groote letters staat: *Kom nu toch stemmen!* Houd dit vol tot 4 uur. ja tot over vieren. En loopt 't al te laat, span dan in, en haal ze af met paard en wagen.

Natuurlijk moet ge, om dit te kunnen doen, uw trouwe wachters in het stembuslokaal hebben, die een lijst van uw kiezers voor zich hebben, en daarop precies aanteekenen, wie opkwam en wie nog wegbleef. Anders werkt ge in den wilde en het geheim van uw kracht bij alle stembuswerk i s juist, dat het loopt als een uurwerk. Alle raderkens op de spil, en om die spil zich wentelend, gelijkmatig, rustig en altoos door.

En is dan klokke vijf de bus gesloten, zorg dan vooral dat ge bij het opmaken van den uitslag zijt. Het kan soms aan zeer enkele stemmen hangen. Zoo licht kan bij het opmaken een vergissing voorkomen. Zie daarop met een valkenoog toe. En is er onraad, spreek dan. Zoo dikwijls bracht een enkel woord een fout terecht. En zoo uw woord niet baat, dien het dan als protest in, en leg zoo voor rechtsherstel uw grond vast.

Alleen maar, laat u nooit door uw in geestdrift gespannen zielstoestand verlokken en verleiden tot iets dat *unfair* zou zijn, of niet door den beugel kon. Eerlijk duurt het langt. Vooral wie in den naam des Heeren optrekt moet elk wapen dat hij hanteert, eerst door het Alziend oog laten keuren. Eerbiedig uw tegenstanders, ook al roept ge wraak over *hun* vaak listige en oneerlijke bestrijding. Maar hoe zij zich ook verloopen, loop gij hun in 't booze nooit na. En behoud steeds ook bij de stembus een on-ergerlijke conscientie.

Maar ga onder dat beding dan ook den stemdag met hooggestemden moed en met heilige bezieling tegen. Dan zelfs als ge vooruit weet, dat er in uw district toch geen kans op zegepraal is. Gedenk ons verleden. Hoe wanhopend scheen onze kans niet, toen we voor nu veertig jaren den eersten strijd aanbonden, en hoe heeft het thans onzen God niet beliefd onze

worsteling te zegenen. Wat tal van districten zijn er niet, waarvan toen niemand dacht dat we ze ooit veroueren zouden, en waar thans onze mannen in de Kamer voor zitten, zonder dat de felste tegenstand ze er uitwipt. Dat veroveren van nieuwe districten gaat langzaam maar 't gaat zeker, mits ge volhardt, mits ge onwederstandelijk volhoudt.

Alleen, zie toe, dat ge niet inslaapt op het geroep heel het land door, dat de Liberalen ditmaal verdeeld zijn en dat Rechtst dus toch wint. Juist als ge daar op insliept, zou Rechts zeker in het zand bijten. De „gerusten in Sion" hebben onveranderlijk hun slaap met de nederlaag geboet. Immers als 't op de laatste ure aankomt zullen de tegenstanders toch weer als één man tegen u optreden. Juist om hun onderlinge verdeeldheid zullen ze in 't eind toch weer in het Anti-clericalisme hun heil zoeken en nogmaals de Kuyperophobie prikkelen, juist zooals in 1905.

En daar moet ge op *bedacht*, mits niet voor *beducht* zijn, want uw wederpartij heeft hierin gelijk: Het gaat u niet om bijquaesties, uw strijd gaat ook nu om het Christelijk karakter van onzen Volksstaat, het gaat om de eere van uw Koning, die aan de rechterhand Gods op den troon zijner majesteit zit.

Het is daaraan dat ge uw heiligste geestdrift ontleent, maar het is ook daardoor dat ge u een zoo hoog ernstigen plicht voelt opgelegd. Voor de eere van den Christus mag geen offer u te groot, geen inspanning u te veel zijn.

Daarom verzelt ge steeds uw stembusactie met uw vurige gebeden. Uit Hem, voor Wiens eere ge den strijd aanbindt, moet u de kracht, van Hem moet u de zegen komen. Verbeur dan dien zegen niet door laksheid, of door onedele daad.

Boven bidden en denken zijn we deze veertig jaren in onze strijd gezegend geworden. Zoo sterk zelfs was onze vooruitgang, dat we nu reeds aan het keerpunt in ons staatsbeleid toe zijn. Het is nog zoo lang niet geleden, dat men op ons als op een hoop „aemachtige Joden" neerzag. Thans zijn we reeds zoover, dat voor de derde maal een Kabinet van Rechts in het bewind zit.

Zie dan toe, en waak, dat men ons op 11 Juni niet weer uit die paden der eere uitsla. Laat niets onbeproefd en geen poging onaangewend, om ook in deze vier jaar, waarvoor we thans kiezen gaan, de leiding van 's Lands zaken voor Rechts te behouden.

Gelukt 't ons, dan wachten ons vier rijk gezegende jaren voor 's Lands bewind. Mocht Links winnen en een Kabinet vormen, dan zakken 's Lands zaken nog dieper dan in de pas doorworstelde periode in het moeras.

En daarom, het doel dat we najagen, is den strijd zoo ten volle waard.

Kiezers van Antirevolutionaire huize, schaart u dan heel 't land door, in alle districten, om uw vaandel met zijn bezielende kleuren, en voert den strijd dapper, met heilige geestdrift, en trouw!
